

Briathrachas Gràmair

Gàidhlig

àicheil
ainmear
ainmear gnìomhaireach
ainmear
aisneiseach
àithneach
alt
alt pearsanta
aona-lideach
asgair
boireann
buadhair
buadhair buaidh-aithriseach
buadhair aisneiseach
buadhair coimeasach
buadhair feabhasach
buaidh-aithriseach
caol
caolachadh
co-bhuadhair
co-shuidheachadh
co-ghnìomhair
coimeasach
cònrag fiacalach
cuideam
cùisear
cùmhnantach
cunntairean àrdail
cunntairean òrdail
cuspair
dàimheach
dà-fhoghair
eisimeileach
feabhasach
fireann
fuaimreag chaol
fuaimreag leathann
ginideach
gnè
gnìomhair
gnìomhaireach
iar-leasachan
infinideach
iolra (iomarra)
leathann
lide
modh
modh àithneach

Beurla

negative
noun
verbal noun
noun
predicative
imperative
article
possessive article
monosyllabic
apostrophe
feminine
adjective
attributive adjective
predicative adjective
comparative adjective
superlative adjective
attributive
slender
slenderisation
adjective modifier
apposition
adverb
comparative
dental consonant
stress
subject
conditional
cardinal numbers
ordinal numbers
object
relative
diphthong
dependent
superlative
masculine
slender vowel
broad vowel
genitive
gender
verb
verbal
suffix
infinitive
plural
broad
syllable
mood
imperative mood

modh fulangach	<i>passive mood</i>
neo-eisimeileach	<i>independent</i>
neo-riaghailteach	<i>irregular</i>
pàirtear caithte	<i>past participle</i>
riaghailteach	<i>regular</i>
riochdair pearsanta	<i>personal pronoun</i>
riochdair roimhearach	<i>prepositional pronoun</i>
roimhear fillte	<i>compound preposition</i>
roimhear sìmplidh	<i>simple preposition</i>
ro-leasachan	<i>prefix</i>
sèimheachadh	<i>lenition</i>
singilte	<i>singular</i>
stràc geur	<i>acute accent</i>
stràc trom	<i>grave accent</i>
tàthan	<i>hyphen</i>
teàrnadh	<i>inflection</i>
tràth caithte	<i>past tense</i>
tràth cùmhnantach	<i>conditional tense</i>
tràth làthaireach	<i>present tense</i>
tràth làthaireach-gnàthach	<i>present habitual tense</i>
tràth seachad	<i>past tense</i>
tràth seachad-gnàthach	<i>past habitual tense</i>
tràth teachdail	<i>future tense</i>
tuisseal	<i>case</i>
tuisseal ainmneach	<i>nominative case</i>
tuisseal gairmeach	<i>vocative case</i>
tuisseal ginideach (seilbheach)	<i>genitive (possessive) case</i>
tuisseal tabhartach (roimhearach)	<i>dative (prepositional) case</i>

Clàr-innse

Latha 1.

1. Gnè ainmearan (*noun gender*)
2. Na ceithir tuisealan (*the four cases*)
3. An Tuiseal Tabhartach (*the dative case*)
4. Litreachadh na Gàidhlig (*Gaelic spelling*)

Latha 2:

1. An Tuiseal Ginideach (*the genitive case*)
2. Na Tuisealan agus Buadhairean (*cases and adjectives*)
3. Eacarsaichean & ceartachadh mhearachdan (*exercises and correcting errors*)
4. Tuilleadh air Litreachadh na Gàidhlig (*more on Gaelic spelling*)

Latha 1

1. Gnè ainmearan (*noun gender*)

Mar as trice tha ainmearan de na seòrsaichean a leanas **fireann** (*usually the nouns of the following types are masculine*):

- rudan a tha fireann (*masculine objects*) – **duine, tarbh**
- beathaichean òga (*young of animals*) – **uan, cuilean, isean, laogh**
- rudan a th' air an dèanamh nas lugha leis an iar-leasachan “-an” (*diminutives with the suffix “-an”*) – **bodachan, toman**
- ainmean chraobhan fa leth (*names of trees as individuals*) – **giuthas, darach**
- ainmearan a tha a' crìochnachadh ann an “-as” (*nouns ending in “-as”*) – **càirdeas, maitheas**
- ainmearan a tha a' crìochnachadh le “-air”, “-iche” agus “-ear”, a' ciallachadh gu bheil iad an sàs ann an gnìomh (*nouns ending in “-air”, “-iche” and “-ear”, indicating that they are an agent or doer*) – **sealgair, sgeulaiche, tàillear**

Mar as trice tha ainmearan de na seòrsaichean a leanas **boireann** (*usually the nouns of the following types are feminine*):

- rudan a tha boireann (*feminine objects*) – **bean, cearc**
- ainmean dhùthchannan (*names of countries*) – **Alba, an Spàinn, an Fhraing**
- ainmean chraobhan còmhla (*names of trees as collectives*) – **coille, iùbhrach**
- ainmean ionnstramaidean-ciùil (*musical instruments*) – **clàrsach, fidheall**
- ainmean ghalairean (*names of diseases*) – **a' bhreac, a' ghriùthrach**
- ainmean rudan anns na speuran (*names of heavenly bodies*) – **grian, gealach**
- rudan a th' air an dèanamh nas lugha leis an iar-leasachan “-ag” (*diminutives ending in “-ag”*) – **bànag, luchag**
- ainmearan a tha a' crìochnachadh le “-achd” (*nouns ending in “-achd”*) – **rìoghachd, mealltachd**
- ainmearan a tha a' crìochnachadh le “e”, a' comharrachadh comas/dìth-chomais (*nouns ending in “e” which denote an ability or lack thereof*) – **doille, buidhre**

Ach thoiribh an aire:

- tha **boireannach** fireann.
- tha **sgalag** boireann.
- atharraichidh cuid de dh'fhaclan an gnè bho thuisseal gu tuiseal me bidh cuid ag ràdh **an talamh** [fireann anns an tuiseal ainmneach], ach **na talmhainn** [boireann anns an tuiseal ghinideach] (*some words can change their gender from case to case eg talamh*).

Eacarsaich: a bheil na h-ainmearan seo fireann no boireann? Sgrìobh “f” no “b”:

each

làir

eilean

planaid

roinn

riaghaltas

pàrlamaid

prìomhaire

buidheann

rìoghachd

muc

airgead

An t-alt anns an tuiseal ainmneach

(The article in the nominative case)

Airson tuigsinn mar a chuireas sibh na riaghailtean seo an cèill, feumaidh fios a bhith gaibh co-dhiù tha an t-ainmear fireann no boireann

Buidheann 1: Ainmearan a tha a' tòiseachadh le fuaimreag

(Group 1: Nouns which start with a vowel)

Fireann: bidh an t- ann romhpa

an t-eilean, an t-eilean mòr
an t-airgead, an t-airgead mòr

Boireann: bidh an ann romhpa

an aithisg, an aithisg mhòr
an aois, an aois mhòr

Buidheann 2: Ainmearan a tha a' tòiseachadh le “s”

(Group 2: Nouns which start with “s”):

Fireann: bidh an ann romhpa

an saoghal, an saoghal mòr
an solas, an solas mòr

Boireann: tha iadsan ann an dà bhuidhinn a rèir na thig as dèidh an “s”:

(feminine nouns are in two groups according to what follows the “s”)

a. Far a bheil an “s” air a leantainn le fuaimreag no “l”, “n” no “r”, 's e an t-alt **an t-** (*where the “s” is followed by a vowel or “l”, “n” or “r”, the article is **an t-***

an t-seirbheis, an t-seirbheis mhòr
an t-sìde, an t-sìde mhath

b. Far a bheil an “s” air a leantainn le “g”, “m”, “p” no “t”, 's e an t-alt **an** (*where the “s” is followed by “g”, “m”, “p” or “t” the article is **an***):

an sgeulachd, an sgeulachd mhòr
an spèis, an spèis mhòr

Dè a' Ghàidhlig a th' air?:

the big nose:

the black eye:

the yellow soap:

Buidheann 3: Ainmearan a tha a' tòiseachadh le connragan bileach – b, m, p
(Group 3: nouns which start with labial consonants – b, m, p):

a. Fireann: 's e an t-alt **am** is chan eil sèimheachadh ann
(the article with masculine nouns is **am** and there is no lenition):

am bainne, am bainne math
am pàipear, am pàipear beag

b. Boireann: 's e an t-alt **a'**, is tha a' chiad litir air a sèimheachadh
(feminine nouns are lenited and preceded by the article **a'**):

a' bheàrn, a' bheàrn mhòr
a' phoit, a' phoit dhubh

Buidheann 4: Ainmearan a tha a' tòiseachadh le “f” (nouns which start with “f”):

a. Fireann: 's e an t-alt **am** is chan eil sèimheachadh ann
(masculine nouns are preceded by **am** and there is no lenition):

am faclair, am faclair mòr

b. Boireann: 's e an t-alt **an**, is tha a' chiad litir air a sèimheachadh
(feminine nouns are lenited and preceded by the article **an**):

an fhuil, an fhuil dhearg

Buidheann 5: Ainmearan a tha a' tòiseachadh le “c” no “g”
(nouns which start with “c” or “g”):

a. Fireann: 's e an t-alt **an**, is chan eil sèimheachadh ann
(masculine nouns are preceded by the article **an** and there is no lenition):

an ceum, an ceum mòr
an geamhradh, an geamhradh fada

b. Boireann, 's e an t-alt **a'**, is tha a' chiad litir air a sèimheachadh
(feminine nouns are lenited and preceded by the article **a'**):

a' chabhag, a' chabhag mhòr
a' gheàrr, a' gheàrr bhàn

Buidheann 6: Ainmearan a tha a' tòiseachadh le “d”, “n”, “r” no “t”:
(nouns which start with “d”, “n”, “r” or “t”):

Chan eil e gu diofar co-dhiù tha an t-ainmear fireann no boireann. 'S e an t-alt **an** agus **chan eil a' chiad litir air a sèimheachadh** (it makes no difference if the noun is masculine or feminine – it is **unlenited** and the article is **an**):

an doras (f)
an nathair (b)

an drochaid (b)
an rabhadh (f)

an naomh (f)
an rionnag (b)

Eacarsaich: Ath-sgrìobh na faclan a leanas leis an alt an sàs (rewrite each of the following words with the article)

me: pàrlamaid > a' phàrlamaid

eilean

aois

uinneag

ìm

ionad

uireasbhaidh

uidheamachd

saoghal

sluagh

mòr-shluagh

sìde

fuil

ceum

cabhag

2. Na Ceithir Tuisealan (the four cases)

Eisimpleirean singilte:

Coimhead air an t-seantans seo:

Chuir an gille ball a bhràthar fon chraoibh, a mhamaidh.

Tha còig ainmearan ann, a' riochdachadh nan ceithir tuisealan ann an Gàidhlig (*there are 5 nouns, representing the four cases in Gaelic*):

1. **Ainmneach (Nominative/Nominal):** *gille + ball*
2. **Tabhartach/Roimhearach (Dative/Prepositional):** Bidh ainmearan a' dol don tuiseal seo às dèidh roimhear sìmplidh (*nouns go in this case following a simple preposition me air, le, ri, fo. Craobh.*)
3. **Ginideach/Seilbheach (Genitive/Possessive):** Bidh ainmearan a' dol don tuiseal ghinideach airson [a] sealbh a shealltainn ('s ann leis a' bhràthair a tha am ball), [b] às dèidh roimhear fillte (roimhear le barrachd air aon eileamaid me airson), [c] uaireannan às dèidh ainmear gnìomhaireach *nouns go in the genitive case to [a] show ownership (the ball belongs to the brother), [b] following a compound preposition (a preposition with more than one element, eg airson), [c] sometimes following a verbal noun. Bràthair.*
4. **Gairmeach (Vocative):** Thèid ainmear don tuiseal seo ma tha cuideigin a' bruidhinn ris is ga ainmeachadh me “thig a-steach a Dhòmhnail.” *A noun goes in this case if somebody is addressing it and naming it eg “thig a-steach a Dhòmhnail.” Mamaidh.*

Ainmich na h-ainmearan anns na seantansan a leanas. Dè an tuiseal anns a bheil gach fear? (Identify each noun in the following sentences. What case is each in?)

- a. Trobhad, a Mhàiri.
- b. Chunnaic am poileas am mèirleach anns an togalach.
- c. Chan fhaca am poileas aodann a' mhèirlich.
- d. Greas ort mus bàsaich thu, 'ille.
- e. Bha airgead anns an sporan aige.
- f. Tapadh leat airson a' bhainne.

g. *Tha e a' glanadh na h-uinneig.*

h. *Tha e a' glanadh uinneag a' chàir.*

Eisimpleirean iolra:

Coimhead air an t-seantans seo:

Chuir na gillean buill am bràithrean fo na craobhan, a chàirdean.

Ainmich na h-ainmearan anns na seantansan a leanas. Dè an tuiseal anns a bheil gach fear? (Identify each noun in the following sentences. What case is each in?)

a. *Trobhadaibh, a bhalachaibh.*

b. *Chunnaic na poilis na mèirlich anns na togalaichean.*

c. *Is e seo "Rathad nam Mèirleach".*

d. *Greasaibh oirbh, a chàirdean.*

e. *Bha saighdearan gu leòr anns na caistealan aige.*

f. *Tapadh leat airson nan cupannan.*

g. *Tha e a' glanadh nan càraichean le uisge teth.*

h. *Tha e a' glanadh uinneagan nan càraichean.*

3. An Tuiseal Tabhartach/Roimhearach **(Dative/Prepositional Case in nouns)**

'S e an t-ainm eile a th' air an tuiseal thabhartach ***an tuiseal roimhearach*** air sgàth 's gur ann as dèidh roimhear sìmplidh mar as trice a chithear e (*the dative case is also known as the prepositional case because nouns most commonly appear in this case following a simple preposition*).

Roimhearan sìmplidh le ainmear, ach gun alt **(simple prepositions with nouns, but without the article):**

Tha na roimhearan sìmplidh ann an dà bhuidhinn:
(*the simple prepositions are in 2 groups*):

Roimhearan a tha ag **adhbharachadh sèimheachadh** **(those which cause lenition)**

a
bho (o)
fo
do
de
mu
ro
tro

Roimhearan nach eil ag **adhbharachadh sèimheachadh** **(those which do not cause lenition)**

à (às)
aig
air
ann an (ann am)
dha*
gu
le
ri

Mar sin, tha sinn a' faighinn:

a Phort Rìgh
bho bhalaich
fo chùram
do chailleachan
de dhaoine
mu dheich
ro mhadainn
tro mheadhan na Gàidhlig

à Glaschu
aig bòrd
air beanntan
ann am pailteas
gu madainn
le dùrachd
ri dotairean

Chan eil e gu diofar co-dhiù tha an t-ainmear fireann no boireann, singilte no iolra (*it makes no difference if the nouns are masculine or feminine, singular or plural*)

Cha bhi alt pearsanta air a shèimheachadh as dèidh roimhear sìmplidh (*a possessive article is never lenited by a simple preposition*): **fo mo chasan, fo do chùram, bho mo chàirdean, ro mo bhracaist.**

An tuiseal tabhartach: an riochd singilte leis an alt
(the dative singular with the article):

Ainmearan fireann (gu lèir) agus ainmearan boireann a tha caol (all masculine nouns and slender feminine nouns):

Buidheann 1: A' tòiseachadh le fuaimreag
(Group 1: starts with a vowel):

[an] no [roimhear + n]

bhon allt, fon earball, don/dhan oifis, dhen uile-bheist,
mun àm, tron ùrlar, air an uaireadair, às an Òban,
anns an eaglais, ris an àireamh, leis an òstair.

*cuideachd: bhon an allt, fon an earball, don/dhan an oifis, dhen an uile-bheist,
mun an àm, tron an ùrlar ...*

Buidheann 2: A' tòiseachadh le “f”
(Group 2: starts with “f”):

[an] no [roimhear + n] + [sèimheachadh]

bhon fhear, don fhleasgach, dhen fhìrinn, mun fhàsach,
tron fhalt, aig an fheansa, air an fheur, às an fhàsach,
anns an fhreagairt, leis an fhradharc, ris an fhear.

*cuideachd bhon an fhear, don/dhan an fhleasgach, dhen an fhìrinn, mun an fhàsach,
tron an fhalt*

Buidheann 3: A' tòiseachadh le connrag bhileach (b, m, p) no c no g
(if it starts with a labial consonant [b, m, p] or c or g):

[an] no [roimhear + n] + [sèimheachadh]

bhon bhaile, fon bhòrd, don/dhan mhonadh, dhen phost, mun chuspair,
ron Mhòd, tron ghrinneal, aig a' phrìs, air a' chliathaich,
às a' phasgan, anns a' chlàsaid, ris a' ghnothach, leis a' bhogsa.

*cuideachd bhon a' bhaile, fon a' bhòrd, don/dhan a' mhonadh, dhen a' phost, mun a'
chuspair, ron a' Mhòd, tron a' ghrinneal*

Buidheann 4: A' tòiseachadh le d, l, n, r no t
(if it starts with d, l, n, r or t):

[an] no [roimhear + n]

bhon doras, fon làr, don/dhan nead, dhen rabaid, mun truinnsear,

ron latha, tron radan, aig an taigh, air an làr, às an nead,
anns an rathad, ris an deasbad, leis an lìon.

*cuideachd bhon an doras, fon an làr, don/dhan an nead, dhen an rabaid, mun an
truinnsear, ron an latha, tron an radan*

Buidheann 5: A' tòiseachadh le "s", ach a-mhàin sg, sm, sp no st
(if it starts with "s", except sg, sm, sp or st):

[an t-] no [roimhear + n + t-]

bhon t-solas, fon t-sàbh, don/dhan t-seirbheis, dhen t-salm,
mun t-sàl, ron t-samhradh, tron t-searmon,
air an t-slaod, às an t-sìthe, anns an t-sràid, ris an t-sruth,
leis an t-sràbh, air an t-saoghal

*cuideachd bhon an t-solas, fon an t-sàbh, don/dhan an t-seirbheis, dhen an t-salm, mun
an t-sàl, ron an t-samhradh, tron an t-searmon*

NB: Nuair a tha buadhair ann ron ainmear, bidh sin a' leantainn nan riaghailtean me anns
an **t-seann** aimsir, leis an **t-sàr**-chluicheadair.

Buidheann 6: A' tòiseachadh le sg, sm, sp no st (if it starts with sg, sm, sp or st):

[an] no [roimhear + n]

bhon sgoil, fon smùid, don/dhan sporan, dhen stòras, mun sgadan,
ron smuain, tron smugaid, aig an spùinneadair, anns an stèisean,
air an spiris, às an smiogaid, anns an sporan, ris an stòl, leis an sglèat

*cuideachd bhon an sgoil, fon an smùid, don/dhan an sporan, dhen an stòras, mun an
sgadan, ron an smuain, tron an smugaid*

Caolachadh ann an ainmearan boireann singilte
(slenderisation of feminine nouns in the dative singular):

NB Is e seo cleachdadh traidiseanta. Chan eil a h-uile duine a' cumail ri seo idir anns
an latha an-diugh. Bidh cuid dìreach ga chur an sàs le pàirtean paidhriche dhen
bhodhaig, me cluas, làmh.

Tha na h-ainmearan air an caolachadh mura h-eil iad caol mu thràth, nuair a tha an t-alt
ann. (*Feminine nouns are **slenderised** if they are not already slender, in the presence of the
article in the dative singular case*).

<u>Tuiseal ainmneach</u>	<u>Tuiseal tabhartach gun alt</u>	<u>Tuiseal tabhartach le alt</u>
a' chaileag	bho chaileag	bhon chaileig
a' chrùbag	fo chrùbag	fon chrùbaig
a' chluas	air cluas	air a' chluais
an làmh	air làimh*	air an làimh
an òrdag	air òrdag	air an òrdaig
an uinneag	aig uinneag	aig an uinneig
a' chailleach	aig cailleach	aig a' chaillich
a' ghealach	air gealach	air a' ghealaich
an nighean	le nighean	leis an nighinn

Ann an cuid de shuidheachaidhean, tha riochd sònraichte air an ainmear anns an tuiseal thabhartach shingilte (*there are some special cases of slenderisation*):

<u>Tuiseal ainmneach</u>	<u>Tuiseal tabhartach gun alt</u>	<u>Tuiseal tabhartach le alt</u>
a' bhò	le bò	leis a' bhoin
a' chas	air cas/air cois*	air a' chois
a' chlach	fo chlach	fon chloich
a' chlann	do chlann/do chloinn*	don chloinn
a' ghrian	fo ghrian/fo ghrèin*	fon ghrèin

* Ann an cuid de dh'fhaclan bithidh caolachadh ann eadhaon às aonais alt (*in some circumstances the historical slenderisation is retained in modern usage even without the article*) *me an cois/by beside; ri làimh/to hand.*

Eacarsaich: eadar-theangaich na seantansan seo gu Gàidhlig:

1. *He gave it to the children.*
2. *The old woman had it.*
3. *It was in the sermon.*
4. *It was hidden in the school.*
5. *Neil Armstrong walked on the moon.*
6. *The boat went with the current.*
7. *He was in the pulpit.*

8. *I'll see you about ten o' clock.*

9. *You can hear it in the music.*

10. *The pipe was under the road near the church.*

**An tuiseal tabhartach: an riochd iolra leis an alt:
(the dative plural with the article):**

Tha seo coltach ris an tuiseal ainmneach iolra. 'S e an t-alt **na** agus chan eil an t-ainmear **air a shèimheachadh**. Tha **h-** ann ro fhuaimreag. Chan eil e gu diofar co-dhiù tha an t-ainmear fireann no boireann (*The dative plural is like the nominative plural. The article is na and it does not lenite the following noun. It takes an h- before a vowel. It makes no difference whether the noun is masculine or feminine*):

bho na caileagan, fo na dorsan, do na balaich, dhe na bailtean,
mu na leabhraichean, ro na h-amannan, tro na h-uinneagan,
aig na daoine, air na togalaichean, às na h-eileanan,
anns na puirt, ris na duilgheadasan, leis na boireannaich.

Airson fiosrachadh: Ann an seann bhàrdachd is òrain, chithear an seann tuiseal tabhartach iolra anns an robh “-(a)ibh” aig an deireadh me “guma slàn do na fear**aibh**”, “bha na h-eòin anns na cranna**aibh**”. Tha sin air a dhol à bith.

An tuiseal tabhartach agus aithneachadh (the dative and identification):

an àite an gnìomhair is, faodar an tuiseal tabhartach a chleachdadh.

tha mi nam (na mo) phoileas
tha iad nam peathraichean

tha thu nad (na do) thidsear, nach eil?
tha sinn nar saighdearan

ciamar a chanadh tu?

when we were children:

when you were a baby:

they were rugby players:

when I was a fisherman:

you will be leaders:

Eacarsaich: comharraich gach facal a tha anns an tuiseal thabhartach. Ma tha càil ceàrr air, cuir ceart e (identify the nouns in the dative case and, if they are wrong, correct them):

Bha Alasdair a' fuireach anns am baile mhòr airson trì bliadhna, ach cha do chòrd e ris. Bha e na croitear gu chùl agus b' fheàrr leis a bhith ri obair an fhearainn. Bha gu leòr a' tachairt anns a' cathair-bhaile, ceart gu leòr, ach cha robh càil na b' fheàrr a chòrdadh ris anns an saoghal mhòr ach a bhith na shuidhe air a thòin air tractar agus a bhith a' treabhadh na talmhainn. Bha e fhèin is a bhràthair fìor mhath air treabhadh, eadhon nuair a bha iad nan cloinne.

Thuir Eachann 'ic Iain gun robh gun robh e air an slighe dhachaigh bho obair latha a bha seo, nuair a chunnaic e bràthair Alasdair a' dràibheadh an tractair leis fhèin. Cha robh e ach còig bliadhna a dh'aois. Saoil an robh fios aig na ùghdarrasan? Bha dìreach aon phoileas anns a' sgìre agus tha e coltach gun robh esan coma. 'S e "Leisgear" a chanadh muinntir an àite ris am fear sin.

Thogadh Alasdair anns an seann taigh faisg air a' chladach ann am Baile na Tràghad. Bidh sibh eòlach air an t-àite sin, tha mi cinnteach. Bha an taigh uaireigin na taigh-tughaidh, ach a-nise 's e taigh spaideil sglèatach a th' ann. An ath-dhoras bha seann taigh eile. Chaidh a leagail agus tha fear beartach ag iarraidh taigh ùr a thogail air an làrach.

4. “io” gu “ea”:

Ann an (3) suas, chithear gu bheil an “io” ann an **coimhthional** air atharrachadh gu “ea” ann an **coitheanal**. Sin atharrachadh a thathar a’ moladh far nach eil cuideam air an lide sin (*in [4] above, the “io” in coimhthional has changed to an “ea” in coitheanal. That change is recommended where there is no stress on that syllable*):

<u>Mar a bha e</u>	<u>A-nis</u>
airgiod	airgead
coimhlionadh	coileanadh
coithional	coitheanal
boirionn	boireann
firionn	fireann
timchioll	timcheall

5. “eu” agus “ia”:

Air sgàth an fhuaimneachaidh eadar-dhealaichte ann an diofar dhualchainntean, tha leithid **beul, ceud, meud, feur** a’ fuireach mar a bha iad.

ceud = 100; ciad = 1st

feur = grass, fìor = true

Tha **fion** agus **mìos** a’ fuireach mar a bha iad: mìos = month; mias = basin

6. “ao” gu “adh”:

Tha fuaimreag, a bha tric air a riochdachadh le “ao”, a-nise air a riochdachadh le “adh” (*a vowel sound which was often represented by “ao” is now represented by “adh”*):

<u>Mar a bha e</u>	<u>A-nis</u>
aobhar	adhbhar
aobrann	adhbrann
aoradh	adhradh

ach thathar a’ dèanamh sgaradh eadar sin agus am fuaim a th’ air a riochdachadh le “ao” ann am **faobhar, saor, daor, gaoth...**

7. “u” gun chuideam gu “a”:

<u>Mar a bha e</u>	<u>A-nis</u>
àluinn	àlainn
altrum	altram
Bìobull	Bìoball
dorus	doras
fallus	fallas
maduinn	madainn
solus	solas
turus	turas
comunn	comann

ACH tha ainmean air am fàgail a rèir toil an duine/na buidhne fhèin – **An Comunn Gaidhealach, Dòmhnall/Dòmhnall**

AGUS leis gu bheil e cho cumanta, tha **agus** air fhàgail mar a bha e.

8. “àm” is “cam”:

Tha litreachadh an dà-fhoghair ro m ann am faclan mar **cam, lom, lampa** air a chumail mar a bha e, ach thathar a’ litreachadh **am** (“time”) mar **àm** airson a dhèanamh eadar-dhealaichte bho **am** mar a nochdas e ann an seaghan eile (*the spelling of the diphthong before m in words such as **cam, lom, lampa** is retained, but **am** (“time”) is now **àm** to differentiate it from other **am** forms*).

9. “sd” gu “st”:

Bu chòir **st** a chleachdadh aig toiseach, am broinn agus aig deireadh fhaclan (*st should be used in initial, internal and final positions*):

Mar a bha e
trusdar
seileasdair
furasda
colaisde
èisdeachd
pàisde
an dràsda

A-nis
trustar
seileastair
furasta
colaiste*
èisteachd
pàiste
an-dràsta

ACH Iosa Crìosd, seach Crìost

10. “sg” seach “sc”:

Bu chòir **sg** a chleachdadh anns a h-uile àite seach **sc** (*sg should be used in all positions instead of sc*):

briosgaid, basgaid, sgitheadh, an asgaidh, am measg, Sgalpaigh.

11. “sp” seach “sb”

Bu chòir **sp** a chleachdadh an àite **sb** (*sp should be used instead of sb*):

*BUT “because of their frequency and familiarity” the following retain **sb**:*

deasbad, easbaig, Gilleasbaig, taisbeanadh

1.4.2 Sgrìobh an litreachadh ceart Gàidhlig anns gach cùis:

Beurla	Gàidhlig
<i>mosquito</i>	
<i>house</i>	
<i>circus</i>	
<i>wages</i>	
<i>Lochboisdale</i>	

<i>important</i>	
<i>contemplate</i>	
<i>education</i>	

1.4.3 An tàthan (the hyphen):

Tha mì-chleachdadh an tàthain gu math cumanta. Feuch ris na prionnsabalan a leanas ionnsachadh.

1. Tha faclan **dà-** no **iomadh-eileamaideach**, far a bheil an **cuideam air a' chiad lide**, air an sgrìobhadh mar aon fhacal, **gun tàthan** (*words of two or more elements, where the stress falls on the first syllable, are written as one word, without a hyphen*):

banrigh, banaltram, atharrais, dìochuimhnich, eatarrasan, anabarrach, eucoir, aoidionach

2. Tha faclan **dà-** no **iomadh-eileamaideach**, far **nach eil** an cuideam air a' chiad lide, air an sgrìobhadh **le tàthan**. Mar as trice, thèid an tàthan ron lide air a bheil an cuideam (*words of two or more elements, where the stress does not fall on the first syllable, are written with a hyphen. Usually, the hyphen goes before the stressed syllable*):

cas-chrom, ban-diùc, bana-phrionnsa, co-fharpais, co-labhairt, mì-thoileachas, mì-riaraichte, neo-eisimeileach

3. Far a bheil iar-leasachan a' leantainn air riochdair roimhearach, air nach eil cuideam, bu chòir am facal a sgrìobhadh gun tàthan (*where there is an unstressed suffix on a prepositional pronoun, the word should be written without a hyphen*):

agamsa, agadsa, aigesan, aicese, againne, agaibhse, acasan dhòmhsa, dhutsa, dhàsan, dhìse, dhuinne, dhuibhse, dhaibhsan leamsa, leatsa, leathase, leinne, leibhse, leothasan ormsa, ortsa, airsan, oirrese, oirne, oirbhse, orrasan

ach: leis-san, ris-san (air sgàth an dà "s" còmhla)

4. Far a bheil iar-leasachan a' leantainn air ainmear, ainmear gnìomhaireach, roimhear fillte no buadhair, bu chòir tàthan a bhith ann (*where a suffix follows a noun, verbal noun, compound preposition or adjective, it should include a hyphen*):

mo chòta-sa, gam bhualadh-sa, ri a taobh-se, do leabhar dearg-sa

5. Far a bheil **-eigin** a' leantainn air connrag, cha bu chòir tàthan a bhith ann, Ach tha an tàthan a' dol ann as dèidh fuaimreag (*where -eigin follows a consonant, there is no hyphen. But there is a hyphen following a vowel*):

rudeigin, air choreigin, feareigin, badeigin, latheigin

ACH tè-eigin

6. Ann an co-ghnìomhairean mar **a-mach**, far a bheil an cuideam air an dàrna lide, thathar a' cleachdadh tàthan (*in adverbs like a-mach, where the stress is on the second syllable, a hyphen is used*):

**a-mach, a-steach, a-muigh, a-staigh, a-null, a-nall, a-nuas,
a-bhos, a-rithist, a-nis, a-mhàin**

7. Tha roimhearan fillte, le cuideam air an dàrna lide, air an sgrìobhadh mar dhà fhacal gun tàthan (*compound prepositions, with the stress on the second syllable, should be written as two words without a hyphen*):

**am measg, a rèir, a dh'ionnsaigh, os cionn, am broinn, mu dheidhinn, a
thaobh, air sgàth, air feadh, an àite**

8. Thathar a' sgrìobhadh **ciamar, carson** agus **airson** mar aon fhacal gun tàthan – a dh'aindeoin riochdan mar **air a shon fhèin** (*ciamar, carson and airson are written as one word without a hyphen – despite such forms as air a shon fhèin*).

9. Tha **làithean na seachdaine** air an sgrìobhadh mar aon fhacal, gun tàthan agus gun cheann-litrichean nam broinn (*days of the week are written as a single word, without a hyphen and without internal capitalisation*):

Diluain, Dimàirt, Diciadain (chan e Diciadaoin), **Diardaoin, Dihaoine,
Disathairne, Didòmhnaich**

10. Ann an **ainmean-àite**, faodaidh tàthan a bhith ann an cuid de sheann ainmean m.e. **Earra-Ghàidheal, Gall-Ghàidhealaibh**. Ach tha a' chuid as motha às aonais tàthan. Agus far a bheil còrr is aon eileamaid Ghàidhlig ann, bu chòir an t-ainm a bhith sgrìobhte mar dhà fhacal (*with place names, hyphens might be employed in old names like Earra-Ghàidheal, Gall-Ghàidhealaibh. But most are hyphen-free. Where two or more Gaelic elements exist, the name should be written as two words*):

Inbhir Nis	Dùn Èideann	Obar Dheathain
Druim Chapall	Dùn Bheagan	Port Rìgh

11. Chan eil tàthan eadar riochdair pearsanta agus **fhìn/fhèin** (*there is no hyphen between a personal pronoun and fhìn/fhèin*):

mi fhìn, thu fhèin, e fhèin, i fhèin, sinn fhèin, sibh fhèin, iad fhèin

12. Bidh tàthan ann far a bheil facal fillte, le **neach, fear, bean, tè, luchd**, co-cheangailte ri dreuchd (*compound words concerning profession containing the elements neach, fear, tè, luchd, will be hyphenated*):

neach-sgrùdaidh	neach-labhairt	neach-togail
fear-bùtha	fear-cathrach	fear-deasachaidh
bean-chèile	bean-chìche	bean-ghlùin
luchd-èisteachd	luchd-ciùil	luchd-leughaidh

13. Bidh tàthan ann an ainmearan is co-ghnìomhairean fillte as dèidh **ath** (*there is a hyphen in compound nouns and adverbs, following ath*):

ath-leasachadh **ath-sgrìobhadh** **ath-sgrùdadh**
an ath-bhliadhna **an ath-dhoras** **an ath-mhìos**

14. Bidh tàthan ann an ainmearan fillte as dèidh **àrd** (*there is a hyphen in compound nouns, following àrd*):

àrd-easbaig **àrd-ollamh** **àrd-sgoil**

15. Co-ghnìomhairean cumanta a dh'fheumar ionnsachadh (*common adverbs which must be learned*):

a-nochd **a-raoir** **an-diugh**
an-dè **an-ceartuair** **an-uiridh**
an-dràsta **an-earar** **an-còmhnaidh**
a-màireach

16. Àirdean na combaist (*points of the compass*):

an ear, an àird an ear *ach an ear-thuath, an earra-dheas*
an iar, an àird an iar *ach an iar-thuath, an iar-dheas*
an àird a tuath
an àird a deas

Ecarsaich: an tàthan.

Beurla	Gàidhlig
<i>rejuvenate</i>	
<i>imitation</i>	
<i>fifty</i>	
<i>potato</i>	
<i>it's mine</i>	
<i>our money</i>	
<i>someone</i>	
<i>tomorrow night</i>	
<i>without</i>	

Oidhcheannan na Seachdaine

Tha GOC a' moladh mar a leanas:

Oidhche Luain
Oidhche Mhàirt
Oidhche Chiadain
Oidhche Ardaoin/Dhiardaoin
Oidhche Haoine
Oidhche Shathairne
Oidhche Dhòmhnach/
Oidhche na Sàbaid

Latha 2

1. An Tuiseal Ginideach (*Genitive Case in nouns*)

'S e an tuiseal ginideach a tha sinn a' cleachdadh airson sealbh no buntanas fhoillseachadh (am measg eile). Mar eisimpleir, ma tha taigh le Seumas, canaidh sinn **taigh Sheumais** ris. 'S e **Sheumais** an dreach ginideach a th' air Seumas (*we use the genitive case to express ownership or belonging [among other things]. For example, if Seumas owns a house, we call it **taigh Sheumais**. **Sheumais** is the genitive form of Seumas*).

Seo eisimpleirean eile, leis na h-ainmearan anns an tuiseal ghinideach ann an litrichean troma (*other examples with the nouns in the genitive case in bold*)::

leabhar **Dhòmhnaill**
earball a' **chait**

peann na **caileige**
mullach **beinne**

Faodaidh ainmearan anns an tuiseal ghinideach a bhith air an cleachdadh mar bhuaidhearan (*nouns in the genitive may be used as adjectives*):

seillean **meala**
geansaidh **balaich**

baga **sgoile**
corp **fireannaich**

Ainmearan singilte gun alt (*singular nouns without the article*):

Buidheann 1: air an cruthachadh le caolachadh “àbhaisteach”:
(*Group 1: genitives formed by “standard” slenderisation*):

Anns a' mhòr-chuid de dh'ainmearan, thèid deireadh an fhacail a chaolachadh agus, ann am feadhainn bhoireann, thèid “e” a chur air an deireadh – ged nach eil sin cho cumanta an-diugh. Far a bheil e caol mu thràth, tha e a' fuireach mar a tha e (*for the majority of nouns, the genitive is formed by **slenderising** and, in the case of feminine nouns, by adding a terminal e – although this is tending to go out of fashion. Where the noun ending is already slender, it cannot be further slenderised and remains the same*):

Ainmearan fireann (*masculine nouns*):

cat	bobhla cait	<i>a cat's bowl</i>
eagal	cùis eagail	<i>a cause of fear</i>
òran	deireadh òrain	<i>a song's end</i>
ministear	taigh ministeir	<i>a minister's house</i>
Gàidheal	brògan Gàidheil	<i>a Gael's shoes</i>
èildear	dleastanas èildeir	<i>a (church) elder's duty</i>
baile	meadhan baile	<i>middle of a town</i>
tancair	toiseach tancair	<i>a tanker's bow</i>

Ainmearan boireann (feminine nouns):

làmh	fòn làimhe	<i>a mobile (hand) phone</i>
caileag	leabhar caileige	<i>a girl's book</i>
eaglais	mullach eaglaise	<i>a church's roof</i>
sgoil	maighstir sgoile	<i>a schoolmaster</i>

Buidheann 2: air an cruthachadh le caolachadh “neo-àbhaisteach”:
(Group 2: genitives formed by non-standard slenderisation):

ea gu i:

ceann	coltas cinn	appearance of a head
fear	aodach fir	a man's clothes

o is a gu ui:

bòrd	cas bùird	<i>leg of a table</i>
allt	bruach uillt	<i>bank of a stream</i>
falt	dath fuil	<i>colour of hair</i>
cnoc	mullach cnuic	<i>top of a hill</i>

eo gu iui:

ceòl	luchd- ciùil	<i>musicians</i>
------	---------------------	------------------

eu gu eoi:

beul	coltas beòil	<i>appearance of a mouth</i>
feur	dath feòir	<i>colour of grass</i>

ia gu ei no i:

fiadh	ceann fèidh	<i>head of a deer</i>
sgian	faobhar sgeine	<i>cutting edge of a knife</i>
biadh	taigh bìdh	<i>restaurant</i>
grian	solas grèine	<i>sunlight</i>
iasg	ceann èisg	<i>a fish's head</i>

Buidheann 3: air an cruthachadh le “a” aig an deireadh:
(Group 3: genitives formed by adding a terminal “a”):

Tha seo a’ tachairt le corra fhacal fireann agus boireann (*this occurs in a few masculine and feminine nouns*):

pìob	ceòl pìoba	<i>bagpipe music</i>
loch	bruach locha	<i>bank of a loch</i>
fuil	dòrtadh- fala	<i>bloodshed</i>
muir	muc- mhara	<i>whale (“sea-pig”)</i>

Buidheann 4: air an cruthachadh le “ach” aig an deireadh
(Group 4: genitives formed by adding a terminal “ach”):

Ainmearan boireann a tha gu tric a’ crìochnachadh le “ir”. Bidh an lide mu dheireadh anns an tuiséal ainmneach a’ falbh uaireannan (*this happens with feminine nouns, which often terminate in “ir”. The final syllable in the nominative often disappears*):

obair	luchd- obrach	<i>workers (people of work)</i>
litir	toiseach litreach	<i>start of a letter</i>
cathair	fear- cathrach	<i>a chairman</i>
caora	ceann caorach	<i>a sheep’s head</i>

Ainmearan singilte leis an alt: (singular nouns with the article):

Ainmearan fireann (masculine nouns):

a’ + sèimheachadh	ro b, c, g, m agus p
an t-	ro s , ach a-mhàin sg, sp agus st
an + sèimheachadh	ro f
an	a h-uile cùis eile

bainne	fear a’ bhainne	<i>the milkman</i>
mathan	ceann a’ mhathain	<i>the bear’s head</i>
pàipear	dath a’ phàipeir	<i>the colour of the paper</i>
slugan	meadhan an t-slugain	<i>the middle of the whirlpool</i>
saighdear	gunna an t-saighdeir	<i>the soldier’s gun</i>
fear	bonaid an fhir	<i>the man’s bonnet</i>
òran	deireadh an òrain	<i>the end of the song</i>

Ainmearan boireann (feminine nouns):

na h-	ron a h-uile fuaimreag
na	a h-uile cùis eile

eaglais	doras na h-eaglais(e)	<i>the door of the church</i>
òrdag	ceann na h-ordaig(e)	<i>the end of the thumb</i>
uinneag	glainne na h-uinneig(e)	<i>the glass of the window</i>
craobh	geugan na craoibhe	<i>the branches of the tree</i>
slat	ceann na slait	<i>the end of the rod</i>
sràid	meadhan na sràid(e)	<i>the middle of the street</i>

Ainmearan le riochd neo-riaghailteach anns an tuiséal ghinideach shingilte:
(nouns with irregular forms in the genitive singular):

<u>Beurla</u>	<u>Ainmneach</u>	<u>Ginideach</u>	<u>Eisimpleir</u>
<i>river</i>	abhainn (b)	aibhne	beul na h-aibhne
<i>father</i>	athair (f)	athar	piuthar m' athar
<i>wedding</i>	banais (b)	bainnse	bean na bainnse
<i>wife</i>	bean (b)	mnà	baga na mnà
<i>cow</i>	bò (b)	bà	bainne na bà
<i>brother</i>	bràthair (f)	bràthar	bean mo bhràthar
<i>foot, leg</i>	cas (b)	coise	bonn na coise
<i>stone</i>	clach (b)	cloiche	cuideam na cloiche
<i>children</i>	clann (b)	cloinne	aodach na cloinne
<i>dog</i>	cù (f)	coin	biadh a' choin
<i>back, ridge</i>	druim (f)	droma	mullach an droma
<i>country</i>	dùthaich (b)	dùthcha	crìochan na dùthcha
<i>bird</i>	eun (f)	eòin	gob an eòin
<i>bed</i>	leabaidh (b)	leapa	cas na leapa
<i>son</i>	mac (f)	mic	taigh a' mhic
<i>mother</i>	màthair (b)	màthar	bràthair mo mhàthar
<i>honey</i>	mil, mel (b)	meala	blas na meala
<i>sister</i>	piuthar (b)	peathar	cù mo pheathar
<i>house</i>	taigh (f)	taighe	doras an taighe
<i>beach</i>	tràigh (b)	traghad	sealladh na traghad

Eacarsaich: eadar-theangaich seo gu Gàidhlig:

a. work

b. of the work

c. workers

d. of the workers

The base of the ridge.

The beach's sand.

The beginning of the letter.

The joiner's hammer.

The head of the hammer.

The taste of the food.

A mackerel's tail.

The interest rate.

An tuiseal ginideach iolra (the genitive plural):

Buidheann 1: Co-ionann ris an tuiseal ainmneach shingilte (identical to the nominative singular):

'S e an t-alt **nan**, no **nam** ro **b, f, m** no **p**. Far **nach eil alt ann**, tha am facal **air a shèimheachadh**. Tha 4 buidhnean de dh'ainmearan mar seo (*the article is **nan**, or **nam** before **b, f, m, p** and, where there is no article, the word is lenited. There are 4 groups of nouns which operate this way*):

Ainmearan fireann far a bheil an riochd iolra air a chruthachadh le **caolachadh** me. tha **cat** [singilte] ag atharrachadh gu **cait** [iolra]; bidh bodach [old man] ag atharrachadh gu bodaich [old men] (*masculine nouns whose plural is formed by **slenderisation***):

<u>Ainmneach sing.</u>	<u>Ainmneach iolra</u>	<u>Ginideach iolra</u>	<u>Beurla</u>
cat	cait	cinn chat cinn nan cat	<i>cats' heads</i> <i>the heads of the cats</i>
càrn	cùirn	clachan chàrn clachan nan càrn	<i>stones of cairns</i> <i>the cairns' stones</i>
each	eich	casan each casan nan each	<i>horses' legs</i> <i>the horses' legs</i>
bodach	bodaich	beachd nam bodach	<i>the old men's opinion</i>

Feadhainn aona-lideach a tha a' crìochnachadh le fuaimreag leathann anns an tuiseal ainmneach shingilte. Tha iad, mar as trice, boireann (some single-syllable nouns whose last vowel in the nominative singular is broad. They are generally feminine):

<u>Ainmn. sing.</u>	<u>Ainmn.iolra</u>	<u>Ginideach iolra</u>	<u>Beurla</u>
bròg	brògan	buinn bhròg bùth nam bròg	<i>soles of shoes</i> <i>the shoe shop</i>
long	longan	port nan long	<i>the port of the ships</i>
cearc	cearcan	taigh- chearc cinn nan cearc	<i>a hen-house (house of hens)</i> <i>the hens' heads</i>
cas	casan	fuaim nan cas	<i>the sound of the feet</i>

Cuid de dh'ainmearan a tha a' crìochnachadh le **-an** no **-ant** anns an tuiseal ainmneach shingilte (some words which end in **-an** or **-ant** in the nominative singular):

<u>Ainmn. sing.</u>	<u>Ainmn.iolra</u>	<u>Ginideach iolra</u>	<u>Beurla</u>
sgian	sgeinean	call nan sgian	<i>the loss of the knives</i>
eilean	eileanan	muintir nan eilean	<i>the people of the islands</i>
pàrant	pàrantan	Comann nam Pàrant	<i>the parents' association</i>

Cuid de dh'ainmearan fireann, far a bheil an tuiseal ginideach **singilte** air a chruthachadh le **“a” aig deireadh an fhacail** m.e. **sruth** (a few masculine nouns whose genitive singular is formed by adding a terminal **“a”**, eg **sruth**):

<u>Ainmn. sing.</u>	<u>Ainmn.iolra</u>	<u>Ginideach iolra</u>	<u>Beurla</u>
sruth	sruthan	torman shruth torman nan sruth	<i>murmur of streams</i> <i>the murmur of the streams</i>
loch	lochan	sgìre nan loch	<i>the parish of the lochs</i>

Buidheann 2: Co-ionann ris an tuiseal ainmneach iolra (identical to the nominative plural):

<u>Ainmn. sing.</u>	<u>Ainmn.iolra</u>	<u>Ginideach iolra</u>	<u>Beurla</u>
eaglais	eaglaisean	ministearan eaglaisean ministearan nan eaglaisean	<i>ministers of churches</i> <i>the ministers of the churches</i>
càr	càraichean	dorsan chàraichean dorsan nan càraichean	<i>doors of cars</i> <i>the doors of the cars</i>
nathair	nathraichean	beòil nan nathraichean	<i>the mouths of the snakes</i>

iasgair	iasgairean	eathraichean iasgairean	<i>fishermen's boats</i>
		eathraichean nan iasgairean	<i>the fishermen's boats</i>
briosgaid	briosgaidean	bogsa bhriosgaidean	<i>a box of biscuits</i>
		blas nam briosgaidean	<i>the taste of the biscuits</i>

NB: A thaobh fuaimneachadh, thathar a' feuchainn, mar as trice, ris an **fhuaimreag mu dheireadh a dhèanamh leathann.** (*the general tendency is to ensure that the final sound, ie the final vowel, in the genitive plural is broad*).

Buidheann 3: Feadhainn neo-riaghailteach

(the following are irregular):

<u>Ainmn. sing.</u>	<u>Ainmn.iolra</u>	<u>Ginideach iolra</u>	<u>Beurla</u>
bean	mnathan	buidheann bhan buidheann nam ban	<i>a women's group</i> <i>the women's group</i>
beinn	beanntan	mullaichean bheann(tan) mullaichean nam beann	<i>summits of mountains</i> <i>the summits of the mountains</i>
cù	coin	casan chon casan nam con	<i>dogs' legs</i> <i>the dogs' legs</i>
caora	caoraich	clòimh nam caorach	<i>the wool of the sheep</i>
bò	bà	geumnaich nam bò	<i>the lowing of the cows</i>

Eacarsaich: eadar-theangaich na leanas (translate the following):

The park is full of dogs.

A horse race will be held.

There were hens' wings there, but no hens.

The hen's wings.

The brothers' opinion.

The sisters' opinion.

The women's hospital (use "bean")

A pig sty (use "fail")

Mac is Mic:

Mac = son; mic = sons

This is an example of pluralization by slenderization

Eadar-theangaich seo gu Gàidhlig (nòs traidiseanta)

a. *in her son's house*

b. *in her sons' house*

c. *in his son's house*

d. *in his sons' house*

Suidheachaidhean eile anns am bi ainmearan a' dol don tuiseal ghinideach: (other situations in which nouns go into the genitive case):

1. As dèidh roimhear fillte (after a compound preposition):

a dh'aindeoin

a dh'aindeoin **nan trioblaidean**

a dh'ionnsaigh

a dh'ionnsaigh **a' bhaile**

air cùl

air cùl **an dorais**

air beulaibh

air beulaibh **a' bhùird**

air feadh

air feadh **na dùthcha**

air muin

air muin **an eich**

air sgàth

air sgàth **na cloinne**

airson

airson **na h-oidhche**

am broinn

am broinn **an taighe**

am measg

am measg **nam bodach**

an aghaidh

an aghaidh **na gaoithe**

an àite

an àite **an airgid**

an cois

an cois **an rathaid**

an dèidh

an dèidh **a' ghnothaich**

a rèir

a rèir **a' mhinisteir**

às aonais

às aonais **mo mhàthar**

fa chomhair

fa chomhair **an tidseir**

mu choinneamh

mu choinneamh **na bùtha**

mu dheidhinn

mu dheidhinn **na h-obrach**

mun cuairt

mun cuairt **an t-saoghail**

mu thimcheall

mu thimcheall **an taighe**

os cionn

os cionn **na mara**

ri taobh

ri taobh **mo leapa**

Thoir an aire!! Tha cuid de roimhearan fillte air a bheil dreach sìmplidh an-diugh (*some compound prepositions now have the appearance of simple prepositions*):

chun	chun na h-aibhne
far (bhàrr)	far an rathaid
rè	rè na h-oidhche
tarsainn	tarsainn na drochaid
thar	thar a' chuain

Cuideachd: Bi mothachail do roimhearan le “ri” is “air” a ghabhas an tuiséal tabhartach (*be aware of prepositions with “ri” and “air” which take the dative case*):

còmhla ris a' bhoireannach seachad air an taigh

2. As dèidh ainmear gnìomhaireach, co-dhiù nuair a tha an t-alt ann
(*after a verbal noun, at least when the article is present*):

Tha mi a' deanamh obair	<i>I am doing work</i>
Bha mi ag ithe feòil	<i>I was eating meat</i>
Ach	
Tha mi a' deanamh na h-obrach	<i>I am (at the) doing (of) the work</i>
Bha thu ag ithe na feòla	<i>you were eating the meat</i>
Bidh sibh a' leughadh an leabhair	<i>you will be reading the book</i>
Bha iad a' togail na cloinne	<i>they were lifting the children</i>
Tha sinn a' glasadh na h-eaglais(e)	<i>we are locking the church</i>
Bidh mi a' bleoghan na bà	<i>I will be milking the cow</i>

NB: Tha seo dìreach fìor nuair a tha an t-ainmear gnìomhaireach a' tighinn **ron** ainmear. Ma tha e as a dhèidh, thèid an t-ainmear don tuiséal ainmneach (*this is only true if the verbal noun comes before the noun; if it follows it, the noun will be in the nominative*):

Tha mi air **an obair** a dhèanamh
Bha e ag iarraidh **an litir** a sgrìobhadh
Bha e airson **an aithris** a chrìochnachadh
Tha e air **an t-uisge** òl
Bha sin as dèidh dhaibh na **h-uinneagan** a ghlanadh

Ach **tha** e fìor ma nochdas an t-ainmear gnìomhaireach ann an riochd rùnach as dèidh gnìomhair gluasaid (*but the rule applies if the verbal noun appears in the mode of intent following a verb of motion*):

Chaidh mi a dh'iarraidh **nam pàipearan**
Dh'fhalbh e a reic **nan leabhraichean**
Tha mi a' dol a choiseachd **nam beann**
Thig iad a dh'fheuchainn **nam bròg**

Puingean eile mu dheidhinn an tuiseil ghinidich (other points about the genitive case):

Nuair a tha ainmear a' leantainn air ainmear meudachd me tuilleadh, barrachd, bidh e mar as trice anns an tuiseal ghinideach (*when a noun follows a noun of quantity eg tuilleadh, barrachd, it is usually in the genitive*):

tuilleadh airgid	barrachd dòchais
toiseach tòiseachaidh	mòran chàraichean
beagan foghlaim	an t-uabhas shaighdearan
gainnead phlèanaichean	dìth obrach

Nuair a tha sreath ainmearan ann, agus iad uile seilbheach, gu traidiseanta, 's e dìreach am fear mu dheireadh air am biodh an riochd ginideach (*in a series of nouns, in which they are all possessive, it is traditionally only the last noun which would go in the genitive*):

allt **na beinne**
coille allt **na beinne**
meadhan coille allt **na beinne**
dorchadas meadhan coille allt **na beinne**

Eacarsaich: An tuiseal ginideach: ceartaich na mearachdan:

Tha tè de chomataidhean a' Phàrlamaid a' moladh gun cleachd fad a bharrachd de mhuintir na h-eileanan mòine mar chonnadh. Tha iad dhen beachd gun dèanadh sin feum do dh'eaconamaidh nan eileanan agus do shlàinte na pobail. Tha iad a' moladh gum bi an fheadhainn a tha a' cleachdadh gual a' pàigheadh barrachd airgead ann an cìsean, agus tha iad a' faighinn taic bho cheannard nan Tòraidh agus ceannard nan Nàiseantaich, a bharrachd air mòran air beingean na Lib-Deamaich.

“Tha beachd na mòr-shluaigh cudromach,” thuirt cathraiche na comataidh taobh a-muigh a' Phàrlamaid feasgar, “ach tha ar beachd-ne nas cudromaiche. Agus an-dràsta, tha cus dhaoine anns na h-eileanan a' ceannach gual bho chompanaidhean ann am baile Steòrnabhagh.” A rèir a' chomataidh, bhiodh Alba na b' fheàrr às aonais an connadh sin. Tha iad ag ràdh gu bheil gual salach is gum bi e a' milleadh an àrainneachd. “Tha sinn a' moladh na connaidh a bh' aig na Gàidheil air feadh a' Ghàidhealtachd o shean,” thuirt an cathraiche. Tha iad airson 's gun ceannaich a h-uile teaghlach tairisgeir ro dheireadh a' bhliadhna.

2. Tuisealan agus Buadhairean (*case and adjectives*)

'S e buadhair facal a tha a' toirt tuairisgeul air ainmear no riochdair (*an adjective is a word which describes a noun or pronoun*):

dubh

mòr

mìorbhaileach

Bidh sibh eòlach air mar a tha buadhair ag obair ann an co-bhuinn ri ainmear anns an tuiseal ainmneach shingilte is mar a tha sèimheachadh ann a rèir gnè an ainmeir me bòrd mòr, uinneag mhòr. Ach a bheil sibh eòlach air an riaghailt a thaobh sèimheachadh a' bhudhair ann an co-bhuinn ri ainmearan iolra?

An tuiseal ainmneach iolra: sèimheachadh a' bhudhair (*the nominative plural: lenition of the adjective*):

Buidheann 1: ainmearan a th' air an dèanamh iolra le **–(e)an aig an deireadh; tha iad fireann no boireann**. Chan eil am buadhair air a shèimheachadh (*nouns, masculine or feminine, which are pluralised with a terminal –an: the adjective is not lenited*):

Singilte

Iolra

Iolra le alt agus “mòr”

caileag

caileagan

na caileagan **mòra**

coille

coilltean

na coilltean **mòra**

glainne

glainneachan

na glainneachan **mòra**

bliadhna

bliadhnaichean

na bliadhnaichean **mòra**

oidhche

balla

cogadh

Buidheann 2: Ainmearan (uile fireann) a th' air an dèanamh iolra le caolachadh:
Tha am buadhair air a shèimheachadh (*nouns, all masculine, which are pluralized by slenderisation. The adjective is lenited*):

<u>Singilte</u>	<u>Iolra</u>	<u>Iolra le alt agus "mòr"</u>
bodach	bodaich	na bodaich mhòra
cnoc	cnuic	na cnuic mhòra
bòrd	bùird	na bùird mhòra
cat		
fiadh		
boireannach		

ACH: Chan eil am facal **duine** a' leantainn an riaghailt seo. Ged is e **daoine** a chanar, agus gur e caolachadh a tha ga dhèanamh iolra, cha bhi am buadhair air a shèimheachadh leis. (*duine doesn't follow this rule. Even though we say daoine which is a slenderised plural, the adjective is not lenited*).

daoine mòra, daoine beaga, CHAN E daoine mhòra, daoine bheaga

Eacarsaich: Eadar-theangaich seo gu Gàidhlig

The big Lewismen.

The big dogs.

Red cars.

Long bridges.

The big windows.

Dirty boys.

Tuisealan eile agus am Buadhair:

'S e an riaghailt bunaitheach a chumas ceart sibh – gu bheil **cruth a' bhuidhair a' leantainn air cruth an ainmeir** no cruth an ainmeir nan robh e comasach gabhail ri sèimheachadh no caolachadh. Ma tha fios agaibh mar bu chòir don ainmeir a bhith, cha tèid sibh ceàrr leis a' bhuidhair!

An tuiseal tabhartach singilte (the dative singular):

Tha faclan fireann nas sìmplidhe na an fheadhainn bhoireann.

Ainmneach singilte le alt

Tabhartach singilte gun alt

Tabhartach singilte le alt

Faclan fireann

am bòrd mòr

air bòrd mòr

air a' bhòrd mhòr

am balach beag

le balach beag

leis a' bhalach bheag

an càr dearg

ann an càr dearg

anns a' chàr dhearg

am fear bàn

le fear bàn

leis an fhear bhàn

am monadh gorm

ann am monadh gorm

anns a' mhonadh ghorm

an t-allt mòr

ann an allt mòr

anns an allt mhòr

an doras geal

air doras geal

air an doras gheal

an solas brèagha

ann an solas brèagha

anns an t-solas bhrèagha

an sporan mòr

ann am sporan mòr

anns an sporan mhòr

Faclan boireann: *Tha dà shiostam ann, stèidhichte air co-dhiù tha daoine a' caolachadh an ainmeir. 'S iad an fheadhainn ann an litrichean troma as coltaiche: (There are two systems today based on whether or not the noun is slenderized. The ones in bold type are the ones most likely to be encountered.)*

Ainmneach singilte le alt

Tabhartach singilte gun alt

Tabhartach singilte le alt

a' bhròg dhubh

air bròg dhubh
air bròig dhuibh

air a' bhròg dhubh
air a' bhròig dhuibh

a' chaileag bheag

le caileag bheag
le caileig bhig

leis a' chaileag bheag
leis a' chaileig bhig

a' ghealach bhàn

air gealach bhàn
air gealaich bhàin

air a' ghealach bhàn
air a' ghealaich bhàin

a' chas bheag

air cas bheag
air cois bhig

air a' chas bheag
air a' chois bhig

an làmh dheas	air làmh dheas <i>air làimh dheis</i>	<i>air an làmh dheas</i> air an làimh dheis
an uinneag mhòr	aig uinneag mhòr <i>aig uinneig mhòir</i>	<i>aig an uinneag mhòr</i> aig an uinneig mhòir
an sgoil bheag	ann an sgoil bheag <i>ann an sgoil bhig</i>	<i>anns an sgoil bheag</i> anns an sgoil bhig
an Eaglais Phròstanach	ann an Eaglais Phròstanach <i>ann an Eaglais Phròstanaich</i>	<i>anns an Eaglais Phròstanach</i> anns an Eaglais Phròstanaich

An tuiseal tabhartach iolra (the dative plural):

Tha seo co-ionann ris an tuiseal ainmneach iolra.

Ainmneach iolra le alt

Tabhartach iolra gun alt

Tabhartach iolra le alt

Faclan fireann

na bùird mhòra
na balaich bheaga
na h-uillt mhòra
na càraichean dearga
na dorsan geala

air bùird mhòra
le balaich bheaga
ann an uillt mhòra
air càraichean dearga
air dorsan geala

air na bùird mhòra
leis na balaich bheaga
anns na h-uillt mhòra
air na càraichean dearga
air na dorsan geala

Faclan boireann

na brògan dubha
na caileagan beaga
na h-uinneagan mòra
na sgoiltean beaga
na h-Eaglaisean Pròstanach

air brògan dubha
le caileagan beaga
fo uinneagan mòra
ann an sgoiltean beaga
ann an Eaglaisean Pròstanach

air na brògan dubha
leis na caileagan beaga
fo na h-uinneagan mòra
anns na sgoiltean beaga
anns na h-Eaglaisean
Pròstanach

Thoir an aire le **feadhainn**, a tha boireann is air a bheil riochd singilte, ach aig a bheil ciall iolra:

ainmneach

feadhainn **mhòra**
an fheadhainn **mhòra**

tabhartach

air feadhainn **mhòra**
air an fheadhainn **mhòra**

NB: Tha e ceàrr a bhith ag ràdh “na feadhainn” (anns an tuiseal ainmneach)

Agus tha **clann** ann an suidheachadh àraidh. Seo mar a mhìnicheas Dwelly e (td 204): “[Clann] is followed by the adjective in the plural when in the nominative case, but in the singular when in other cases.”

Tha *clann* boireann agus tha ciall iolra air, ged a tha am facal fhèin singilte – agus chan eil a h-uile duine a’ leantainn nan seann riaghailtean an-diugh (*clann is feminine and refers to a plural item, although the word itself is singular – and not everybody follows the old rules today*):

<u>Ainmneach gun alt</u>	<u>Ainmneach le alt</u>	<u>Tabhartach gun alt</u>	<u>Tabhartach le alt</u>
clann bheaga	a’ chlann bheaga <i>a’ chlann bheag</i>	air cloinn bhig <i>air clann bheag</i>	air a’ chloinn bhig <i>air a’ chlann bheag</i>
clann mhòra	a’ chlann mhòra <i>a’ chlann mhòr</i>	le cloinn mhòir <i>le clann mhòr</i>	leis a’ chloinn mhòir <i>leis a’ chlann mhòr</i>

NB: Tha e ceàrr a bhith ag ràdh “na clann” no “na cloinn” airson “the children” (ainmneach)

Eacarsaich: am buadhair anns an tuiseal thabhartach: eadar-theangaich:

On the big horse.

On the small hens.

With the small children.

In this small town.

In Falkirk.

In the red boat (bàta).

An tuiseal ginideach singilte (*the genitive singular*):

Le ainmearan fireann: Chan eil daoine buailteach a bhith gan caolachadh is gan sèimheachadh an-diugh far nach eil alt ann. Tha an dòigh thraidiseanta agus an dòigh ùr air an sealltainn le chèile: (*they are not so likely to be slenderised and lenited where there is no article. The traditional forms and the new forms are both shown, the latter in italics*).

Mar eisimpleir, canaidh mòran daoine an là an-diugh: **casan bùird** (*legs of a table*), **casan bòrd mòr** (*legs of a big table*), agus **casan a' bhùird mhòir** (*the legs of the big table*).

Rule of thumb: use uninflected forms where there is no article, but the inflected forms where there is an article

<u>Ainmn.singilte le alt</u>	<u>Ginideach singilte gun alt</u>	<u>Ginideach singilte le alt</u>
am bòrd mòr	casan bòrd mòr <i>casan bùird mhòir</i>	casan a' bhùird mhòir
am balach beag	leabhar balach beag <i>leabhar balaich bhig</i>	leabhar a' bhalaich bhig
an càr dearg	solais càr dearg <i>solais càir dheirg</i>	solais a' chàir dheirg
am fear glic	beachd fear glic <i>beachd fir ghlic</i>	beachd an fhir ghlic
am monadh gorm	mullach monadh gorm <i>mullach monaidh ghuirm</i>	mullach a' mhonaidh ghuirm
an t-allt mòr	drochaid allt mòr <i>drochaid uillt mhòir</i>	drochaid an uillt mhòir
an doras geal	aghaidh doras geal <i>aghaidh dorais ghil</i>	aghaidh an dorais ghil
an solas brèagha	sealladh solais brèagha <i>sealladh solais bhrèagha</i>	sealladh an t-solais bhrèagha

Le ainmearan boireann: Tha an dòigh thraidiseanta agus *an dòigh ùr* air an sealltainn. Tha an diofar stèidhichte air co-dhiù tha “e” aig deireadh an ainmeir. Ma bhitheas, bidh “e” aig deireadh a’ bhuidhair cuideachd agus cha bhi e air a shèimheachadh. Mura h-eil an “e” ann, bidh am buadhair as aonais “e” agus bidh e air a shèimheachadh. (*the traditional and modern modes are both shown, the latter in italics. The difference is based on whether there is a terminal “e” on the noun. If there is, there will also be a terminal “e” on the adjective and it will be unlenited. If there is not, there will be no “e” on the adjective and it will be lenited.*)

<u>Ainmn.singilte le alt</u>	<u>Ginideach singilte gun alt</u>	<u>Ginideach singilte le alt</u>
a’ bhròg dhubh	bonn bròig dhuibh <i>bonn bròige duibhe</i>	<i>bonn na bròig dhuibh</i> bonn na bròige duibhe
a’ chaileag bheag	ceann caileig bhig ceann caileige bige	<i>ceann na caileig bhig</i> ceann na caileige bige
a’ chas bheag	bonn cois bhig <i>bonn coise bige</i>	<i>bonn na cois bhig</i> bonn na coise bige
an làmh dheas	miotag làimh dheis <i>miotag làimhe deise</i>	<i>miotag na làimh dheis</i> miotag na làimhe deise
an uinneag mhòr	glainne uinneig mhòir <i>glainne uinneige mòire</i>	<i>glainne na h-uinneig mhòir</i> glainne na h-uinneige mòire
an sgoil bheag	clann sgoil bhig <i>clann sgoile bige</i>	<i>clann na sgoil bhig</i> clann na sgoile bige

NB: Bidh feadhainn a’ leantainn riaghailt ùr nan ainmearan fireann nuair nach eil alt ann – cha bhi iad a’ caolachadh an ainmeir no a’ bhuidhair idir. The examples in the central column might be supplemented by another model – no slenderization at all (like their masculine counterparts) eg **bonn bhròg dhubh** (a black shoe’s sole); **bonn cas bheag** (a small foot’s sole); **clann sgoil bheag** (a small school’s children).

Buadhairean nach bi air an caolachadh uair sam bith (*non-slenderising adjectives in the genitive singular*)

Tha cuid de bhudhairean ann nach gabh caolachadh, eg bochd, beò, ceàrr:

Le ainmearan fireann:

<u>Ainmn.singilte le alt</u>	<u>Ginideach singilte gun alt</u>	<u>Ginideach singilte le alt</u>
am fear bochd	beachd fir bhochd <i>beachd fear bochd</i>	beachd an fhir bhochd

an cat **beò**

earball cait **bheò**
earball cat beò

earball a' chait **bheò**

am pàipear **ceàrr**

coltas pàipeir **cheàrr**
coltas pàipear ceàrr

coltas a' phàipeir **cheàrr**

Le ainmearan boireann:

Ainmn. singilte le alt

Ginideach singilte gun alt

Ginideach singilte le alt

a' chailleach **bhochd**

beachd cailliche **bochda**
beachd caillich bhochd

beachd na cailliche **bochda**
beachd na caillich bhochd

a' chearc **bheò**

ceann circe **beò**
ceann circ bheò

ceann na circe **beò**
ceann na circ bheò

an fhidheall **cheàrr**

bonn fidhle **ceàrr**
bonn fidheall cheàrr

bonn na fidhle **ceàrr**

Eacarsaich eadar-theangachaidh:

The body of a large man.

The small man's suitcase.

In front of the small woman.

The policies of the European Union.

He is training the big dog

.

An tuiseal ginideach iolra (the genitive plural):

Faodaidh sinn an fheadhainn seo a sgaradh gu dà bhuidhinn:

Buidheann 1: Le ainmearan a th' air an dèanamh **iolra** anns an tuiseal ainmneach le **caolachadh** (tha iad uile fireann), tha dòigh thràidiseanta agus dòigh ùr ann. 'S e an dòigh an an litrichean troma as cumanta a th' ann an-diugh: (*with nouns which are pluralised in the nominative by **slenderisation** – they are all masculine - there are traditional and modern modes*). The most common modes are given in bold.:

An-diugh, canaidh mòran **casan nam bòrd** (gun bhuadhair), ach **casan nam bùird mhòra** (le buadhair), rud nach canadh na seann Ghàidheil (chanadh iadsan **casan nam bòrd mòra**).

<u>Ainmn.iolra le alt</u>	<u>Ginideach iolra gun alt</u>	<u>Ginideach iolra le alt</u>
na bùird mhòra	casan b(h)ùird mhòra <i>casan bhòrd mòra</i>	<i>casan nam bùird mhòra</i> casan nam bòrd mòra
na balaich bheaga	aodach b(h)alaich bheaga <i>aodach bhalach beaga</i>	<i>aodach nam balaich bheaga</i> aodach nam balach beaga
na fir bhàna	cinn f(h)ir bhàna <i>cinn fhear bàna</i>	<i>cinn nam fir bhàna</i> cinn nam fear bàna
na h-uillt mhòra	bruaichean uillt mhòra <i>bruaichean allt mòra</i>	<i>bruaichean nan uillt mhòra</i> bruaichean nan allt mòra
na solais bhrèagha	sealladh s(h)olais bhrèagha <i>sealladh sholas brèagha</i>	<i>sealladh nan solais bhrèagha</i> sealladh nan solas brèagha

Buidheann 2: Le ainmearan a th' air an dèanamh iolra anns an tuiseal ainmneach le **-an** aig an deireadh (faodaidh iad a bhith fireann no boireann), chan eil am buadhair air a shèimheachadh agus tha dìreach aon dòigh ann (*with nouns which are pluralised in the nominative by a terminal **-an** – they may be masculine or feminine – the adjective is not lenited, and there is only one mode*):

<u>Ainmn.iolra le alt</u>	<u>Ginideach iolra gun alt</u>	<u>Ginideach iolra le alt</u>
na caraichean dearga	solais chàraichean dearga	solais nan càraichean dearga
na dorsan geala	aghaidh dhorsan geala	aghaidh nan dorsan geala
na drochaidean beaga	clach dhrochaidean beaga	clach nan drochaidean beaga
na sgoiltean beaga	dorsan sgoiltean beaga	dorsan nan sgoiltean beaga
na seirbheisean ùra	toiseach sheirbheisean ùra	toiseach nan seirbheisean ùra
na saighdearan Seumasach	feachd shaighdearan Seumasach	feachd nan saighdearan Seumasach
na h-Eaglaisean Pròstanach	muintir Eaglaisean Pròstanach	muintir nan Eaglaisean Pròstanach

“An fheadhainn” anns an tuiseal ghinideach le buadhair:

An-diugh, is gann gun cluinnear an dòigh thraidiseanta. Tha an dòigh ùr chumanta air a sealltainn ann an litrichean troma (*nowadays you will hardly meet with the traditional mode. The common modern mode is shown in bold*):

Ainmeach

an fheadhainn mhòra

Ginideach gun alt

(coltas feadhna mòra)

(coltas feadhnach mòra)

coltas fheadhainn mhòra

Ginideach le alt

(coltas na feadhna mòra)

(coltas na feadhnach mòra)

coltas an fheadhainn mhòra

Eacarsaich eadar-theangachaidh:

The bench of the old Frenchmen (bodach).

The opinions of the small men (fear).

The opinions of small men (fear).

The big women's clothes.

The doors of the red cars.

The redcoats' guns.

This is for (airson) the big boys (balach).

This is for the big boys (gille).

This is for big boys (gille).

Thanks for the long letters.

Am buadhair le ainmean pearsanta (the adjective with personal names):

Fireann

Taigh Sheumais Bhig

Taigh Thormoid Bhig

Taigh Nèill Bhig

Boireann

Taigh Mòrag Bheag/Mòraig Bhig

Taigh Anna Bheag/Anna Bhig

Dè an diofar a th' ann eadar ainmean boireann is ainmean fireann?

3. Eacarsaichean & Ceartachadh Mhearachdan

Tha co-dhiù aon mhearachd anns gach earrann ruisg a leanas. Cuir ceart e agus mìnich carson a tha e ceàrr.

Bha Ealasaid a' cluich a' chlàrsaich bho mhoch gu dubh. Bha i air leth sgìth aig an deiridh.

Tha muinntir an Fhraing gu math measail air seilcheagan mhòra.

Tha an uan sin gu math lag. Saoil am bi e beò a-màireach?

Bha a' mhèirleach a' coimhead air an t-airgead. "Cha robh airgead mhòr mar seo agam riamh," thuirt e.

Dè an rud dorch a tha sin na laighe anns an sneachd? Tha coltas corp air.

Am faca tu an naidheachd sin anns a' Phàipear Bhig? Mar as trice cha bhi mi a' leughadh am pàipear sin gu DiSathairne ach leugh mi an-diugh e.

Bidh a' chailleach sin a' glanadh an eaglais a h-uile DiLuain. 'S e obair cruaidh a th' aice.

Dè an cabhag a th' ort? Bidh an clann ceart gu leòr airson greis eile.

Bha mi aig a' cholabhairt, ceart gu leòr, ach chan e sin am peann agam-sa. Bha dùil agam gur e do pheann sa a bh' ann.

Thàinig i a mach às a' choinneimh aig ochd uairean Oidhche Chiadain agus an uair sin chaidh i a dh'ionnsaigh Glaschu air an rathad mòr. Chan eil sgeul oirre a-nise agus thathar ga lorg air feadh a' Ghalltachd.

Eadar-theangaich na seantansan a leanas gu Gàidhlig: make sure you can critically analyse and justify your grammatical decisions.

Wee Paul's book is on the round table.

Big Elizabeth's bottle is full of fresh milk.

The people of Gairloch (Geàrrloch) are very nice.

The people of Stornoway are very nice.

The people of Fort William are very nice.

The people of Nairn (Inbhir Narann) are also very nice.

What's annoying the wee children?

The legs of that black dog over there are very long.

I found the nest of the hen.

I found the nest of the grouse (cearc-fhraoich).

Look at the paint on your new brown shoe!

Look at the paint on your new brown shoes!

I'll go to the sermon today.

There are small deer in the big wood.

You have a lot of (mòran) money, but I have a lot of contentment (toileachas)

We call this place “the pool of the big salmon” (bradan).

The salmon is called “the fish of knowledge” (eòlas).

My curse (mallachd) on the big sheep (plural)!

4. Tuilleadh air litreachadh (*more on spelling*)

An t-asgair (*the apostrophe*):

'S e am prionnsabal a th' air cùlaibh cleachdadh an asgair gu bheil e a' seasamh airson litir, no litrichean, nach eil ann (*the principle behind the use of the apostrophe is that it stands for a letter, or letters, which are missing*)

1. Tha e a' seasamh airson an **g** ann an **ag** (*it stands for the g in ag*):

tha e a' falbh bha iad a' dèanamh sin bidh mi a' leughadh

NB: Tha beàrn meudachd litreach ann eadar an t-asgair agus toiseach an ath-fhacail (*there is a single space left between the apostrophe and the start of the next word*).

2. Chan eil asgair ann a-nise far a bheil **ag + riochdair seilbheach + ainmear gnìomhaireach** (*there is no longer an apostrophe where there is ag + possessive pronoun + verbal noun*):

<u>mar a bha e</u>	<u>a-nis</u>
bha e 'gam iarraidh	bha e gam iarraidh
tha mi 'gad mholadh	tha mi gad mholadh
tha mi 'gan trèigsinn	tha mi gan trèigsinn

3. Tha asgair ann as dèidh **dh** far a bheil sin a' comharrachadh **an tràtha chaithte** ann an gnìomhair, ach chan eil beàrn ann eadar an t-asgair agus an ath-fhacal (*the apostrophe occurs after dh where it is a marker of the past tense of a verb, but there is no space between the apostrophe and the next word*):

dh'fhalbh e dh'obraich i gu math dh'ith e am buntàta

4. Faodaidh 's dhol an àite **is** no **agus** ann am mòran suidheachaidhean (*is and agus may be replaced by 's in many situations*):

's dòcha gum bi 's math gu bheil 's mise Iain
air ais 's air adhart 's truagh nach do dh'fhuirich mi tioram air tìr

5. Tha asgair a' seasamh airson "o" anns na riochdairean seilbheach **mo** agus **do** ro fhuaimeag no "f" air a leantainn le fuaimreag. Tha beàrn ann eadar an t-asgair agus an ath-fhacal (*an apostrophe stands for "o" in the possessive pronouns mo and do before a vowel or "f" followed by a vowel. There is a space between the apostrophe and the next letter*):

m' athair d' aodann m' ad m' fhalt d' fhàinne

6. Nuair a facal a tha a' crìochnachadh ann am fuaimreag air a leantainn le facal a tha a' tòiseachadh le fuaimreag, faodaidh asgair a dhol an àite na fuaimreig mu dheireadh anns a' chiad fhacal (*when a word ending with a vowel is followed by another word which starts with a vowel, an apostrophe may replace the final vowel of the first word*):

duin' òg gill' èasgaidh boinn' uisge

7. Nuair a tha gnìomhairean leithid **tha** no **bha** a' tighinn ro fhuaimreag, bithear uaireannan a' sgrìobhadh **th'** no **bh'** (*where verbs like **tha** or **bha** come before a vowel, **th'** or **bh'** are sometimes written*):

dè th' aige na phòcaid? sin an rud a bh' agam

8. Chuir GOC riochd ùr air cuid de dh'abairtean, faighinn cuidhteas an asgair (*GOC standardised some phrases, getting rid of the apostrophe*):

mar a bha e

là'rna mhàireach

ce'là-deug

co'là-deug

a-nis

làrna-mhàireach

ceala-deug

cola-deug

Bi (the verb "to be"):

- a. An infinideach (the infinitive): **(a) bhith**
 tha e a' còrdadh rium **a bhith** ann an Glaschu
 tha mi gu **bhith** ann an Inbhir Nis
 bu chòir dhut **a bhith** faiceallach
- b. An riochd àicheil (negative): **bhi**
 cha **bhi** e ann.
 cha **bhi** dad a' tachairt
- c. An tràth teachdail (the future tense): **bidh**
 far nach eil cuideam **bidh** e a' dol don bhùth
 bidh mi air ais a-màireach
 bidh iad aig an tràigh
- far a bheil cuideam **bithidh**
 am bi thu ann? O, **bithidh!**
- agus **bi**
 am bi? am **bi** thu ann?
 cait' am **bi** thu?
- nach bi?** nach **bi** thu ann?
 nach **bi** e nas fheàrr an ath-bhliadhna?
- gum bi** tha mi toilichte gum **bi** thu ann
 tha mi an dòchas gum **bi** thu nas fheàrr
- an riochd àithneach: **bi** **bi** sàmhach!
 (*imperative*) na **bi** gòrach!
- d. An tràth teachdail dàimheach (the relative future):
 far nach eil cuideam: **bhios** ciamar a **bhios** e ann an New York?
 ged a **bhios** e fuar, bidh e math
 far a bheil cuideam: **bhitheas** 's e a **bhitheas!**

e. An tràth cùmhnantach (the conditional):

far nach eil cuideam

bhiodh

bhiodh sin sgoinneil!
cha **bhiodh** sin math idir
ged a **bhiodh** e beartach...

biodh

bha e an dòchas gum **biodh** e math
ged nach **biodh** e deiseil, rachadh i ann

far a bheil cuideam:

bhitheadh

'S mi a **bhitheadh**!
biodh sin mar a **bhitheadh e**

Eacarsaich: cuir an dreach ceart air a' ghnìomhair "bi"; lìon na beàrnan:

Màiri: Am b_____ duine sam bith ann?

Dòmhnall: B_____ Alasdair ann co-dhiù.

Màiri: Am b_____ ?

*Dòmhnall: O, b_____ ! B_____ e a' dol
ann a h-uile là. Agus tha e gu b_____ ann an-diugh mar as àbhaist.*

Màiri: Cha b_____ e ann an-diugh. B_____ e aig an fhèill-reic.

Tha mi a' smaoinichadh gum b_____ co-dhiù.

Dòmhnall: Nach b_____ e aig baile feasgar, ma-thà?

Màiri: Cha b_____.

Dòmhnall: O, b_____, tha mi deimhinne gum b_____. 'S ann feasgar a
b_____ a nighean a' tighinn a chèilidh air.

Màiri: O, 's i a b_____ ! Dhìochuimhnich mi mu a deidhinn.

Dòmhnall: Ma b_____ Dòmhnall air falbh, cha b_____ fios aice. Chan eil
fòn aice.

Màiri: Shaoileadh tu gum b_____. Leis an airgead a th' aice, shaoileadh
tu gum b_____ fòn aice.

Dòmhnall: Ai, ach, tha thusa beartach is chan eil fòn agadsa.

Màiri: Beartach? Mise? B_____ sàmhach!

sa, san, sna, son agus 's an:

Seo na giorrachaidhean a thathar a' moladh:

anns an	san	bha e san amar-snàmh
anns a'	sa	tha e sa chidsin
anns na	sna	tha iad sna h-oghaichean
seo	sa	's toigh leam an leabhar sa thachair sin an t-seachdain sa chaidh
agus a/is a	's a	fhad 's a bha mi a' feitheamh
agus an/is an	's an	bha mi fhìn 's an cù ann còmhla
airson	son	tha mi son a bhith cinnteach

Abairtean roimhearach: giorrachaidhean
(prepositional phrases: abbreviations)

do + mo + thaigh = dom thaigh

dha + mo + thaigh = dham thaigh

<i>Roimhear</i>	<i>Riochdair</i>	<i>Riochdair roimhearach</i>
do/dha	mo	dom/dham
	do	dod/dhad
	a (masc)	da/dha (thaigh)
	a (fem)	da/dha (taigh)
	ar	dor/dar/dhar
	ur	dur/dhur
	am	dom/dam/dham
	an	don/dan/dhan

bho + mo + charaid = bhom charaid

dha + mo + charaid = dham charaid

<i>Roimhear</i>	<i>Riochdair</i>	<i>Riochdair roimhearach</i>
bho/o	mo	bhom/om
	do	bhod/od
	a (masc)	bho/o (a thaigh)
	a (fem)	bho/o (a taigh)
	ar	bhor/or
	ur	bhur
	am	bhom/om
	an	bhon/on

Agus mar an ceudna:

<i>Roimhear/ riochdair</i>	<i>mi</i>	<i>thu</i>	<i>e/i</i>	<i>sinn</i>	<i>sibh</i>	<i>iad</i>
de	dem dhem	ded dhed	de (a) dhe (a)	der dher	dur dhur	den/dem dhen/dhem
fo	fom	fod	fo (a)	for	fur	fon/fom
gu	gum	gud	gu (a)	gar	gur	gun/gum
le	lem	led	le (a)	ler	lur	len/lem
ri	rim	rid	ri (a)	rir	rur	rin/rim
ro	rom	rod	ro (a)	ror	rur	ron/rom
tro	trom	trod	tro (a)	tror	trur	tron/trom

Eacarsaich: atharraich seo gu Gàidhlig an là an-diugh (bho Eachdraidh na h-Alba le Aonghas MacCoinnich, 1867):

Bha ban-tighearnan 's an àm ud a' giùlan earradh fhada. Thug a' bhan-tighearn thapaidh so fear-frithealaidh a steach leatha do'n Chaisteal, a bha cumail suas a h-earraidh. Bha ceann an fhir so còmhdaichte le luideagaibh, mar gu'm biodh e air bhith 'an sabaist. Dh'fhàg i 'm fear so an àit' an Iarla, 's thug i 'n t-Iarla mach 'na 'riochd. O'n bha 'n oidhch' air dorchachadh mu'n do phill i mach, fhuair i féin 's an t-Iarla seachad air gach geàrd gu sàbhailte. 'An tearc làithibh an déigh sin ràinig Iarla Earra-Ghàeil an Olaind gu tearuinte.

Facal san Dealachadh

Cuimhnich gu bheil thu a' riochdachadh dòigh smaoinichaidh agus cultair a tha eadar-dhealaichte bho chultar na Beurla. Cùm do chòmhradh is sgrìobhadh cho Gàidhealach 's a ghabhas, le bhith a' cleachdadh ghnàthasan-cainnt Gàidhlig, seach feadhainn Bheurla, nuair a tha sibh a' bruidhinn agus a' sgrìobhadh ann an Gàidhlig. Chan e gràmar a-mhàin a tha a' cunntadh. Tha blas agus gnàthasan do chainnt is do sgrìobhaidh air leth cudromach cuideachd.

Seo eacarsaich anns an dealachadh a bhios a' cumail sin nad chuimhne. Tagh na freagairtean a tha ceart:

- a. A bheil thu a' dol a chur a-steach air mo bhriogais?
Are you going to shorten my trousers?
Are you going to do something unspeakable in my trousers?

- b. Bha mi gam ithe fhèin airson mo ghòraich.
I was eating myself for my foolishness
I was sorely vexed at my own foolishness

- c. Na tig nam ghaoth.
I am suffering from flatulence.
Don't come near me.

- d. Bha an doras air fhàgail air a' chlab/air clab a' chraois
The door was left locked
The door was left wide open

- e. Tha còig not aig Alasdair orm
I owe Alasdair £5
Alasdair owes me £5

- f. Cò leis thu?
Who is with you?
Who are your parents/forebears?
Who are your children?

- g. Cuir thuige do phìob
Tune your pipe (musician)
Get rid of your pipe (plumber)

Light your pipe (smoker)

- h. Bhioraich mi mo chluasan
I sharpened my ears with a pencil sharpener
I went to a "Star Trek" party
I listened attentively
- i. Cha do rinn mi bun no bàrr dheth
I didn't manage to make any cream
I didn't make head or tail of it
- j. 'S iomadh buaidh a tha an cois na h-òige
Young legs are most powerful
Youth has many virtues
- k. Tha thu ann am beul a' bhaile
You are at the entrance to the village
You are the talk of the village
- l. Is lugha orm e
He is smaller than me
I am smaller than him
I dislike him

Deagh thuras dhachaigh dhut!